

SZÉKESFEJÉRVÁR.

TÁRSADALMI HETILAP.

Városi, megyei, a fejemegyei gazdasági-egylet, községi jegyzők, iskolatanács és a tanítók egyletének

A lap ára

háshoz hordással vagy postán küldve:
Egy évre 4 frt.
Fél évre 2 frt.
Negyed évre 1 frt.

Hirdetmény

a bélyegdíjon felül, minden három hasábos petitsor:
Megrendelőinktől 6 — nem megrendelőinktől 8 krért
igtattatik be.

KÖZLÖNYE.

Megjelen minden vasárnap.

52. szám.

A lap szellemi részét illető közlemények a „Székesfejérvár” szerkesztőségének cím. endők: — a lap ára, hirdetmények és a hirdetményekért díjak a „kiadó-hivatal”
Klökner Péter könyvkereskedésében vétetnek fel.
Nyilttérbeni közlemények után három hasábos petitsorért
10 kr. fizetendő.

Kéziratok nem küldetnek vissza.

Kalászkok a statistika mezején.

II.

A „Hazánk és népe” rövid ismeretével első cikünkben a 7-ik fejezetig haladtunk, mely az ipart, annak mivelőit és termékeit tárgyalja.

Ugy Anglia, mint az egész világ legnagyobb iparüzlete a pamutgyártmányok különféle módja, mely a legnagyobb tökélyt foglalja el, ennek azonban nálunk éghajlati, talaji s sok más okokból nincs jövője, s csak kisszerű kísérlet, a mit netán e téren felmutathatunk, s így áttérhetünk a második legfontosabb s legnagyobb tökély működő iparághoz t. i. a vasiparhoz, melyhez ha mi eddig a tökély hiánya és a szén drágasága miatt erőnkhez s anyagunkhoz képest nem is járulhattunk, nem szenved kétséget, hogy Magyarország vasiparának nagy jövője van. — Európa évenkénti vastermelését 157 millió vámmázsára teszik, ennek $\frac{3}{5}$ részét Anglia állítja elő, utána jó Franciaország, azután Németország és a kis Belgium, ötödik helyen van Austria Magyarországgal 7 millió 134 ezer mázsára termeléssel; ez bizony nem sok Anglia 92 millió vámmázsára termeléséhez képest, de a lendület e téren oly nagy, hogy a jövő évi statistika már még egyszer oly nagy számot remél jegyezhetni, különösen azért is, hogy még eddig vasunktól alig tudtunk szabadulni, most a vasutak fogyasztását és a nagy mérvű gépgyártást nem bírjuk kielégíteni, a szükséglet emelkedése pedig legbiztosabb rugója valamely iparág terjedésének. Borsod-, Liptó-, Gömör- és Szepesmegyék képezik a vasipar kincséből.

Fontos iparágak továbbá a cukorgyártás, melyből Európában 300 gyár 4 millió mázsát termel, ebből reánk esik 22 gyár 905 lóerővel és 220,000 mázsára cukor és 134,000 m. cukorüledék termeléssel; a szesz, melyből 1869-ben Magyarországon 1030 nagyobb és 67,183 kisebb főzde volt, jelenleg azonban ez hanyatlást mutat, ellenben emelkedik a sörfőzés nem ugyan a főzdek száma, hanem a termelés mennyiségére nézve, bár a behozatal még mindig nagyobb a kivitelnél; előállítunk évenként közel 1 millió akó sört.

Igen fontos és egészséges iparág volt nálunk egész az utóbbi időkig a malomipar, még azt a túlzott verseny meg nem zavarta, de hogy régi sikeréhez visszakérül, bizton remélhető; csak tökély legyen elég, a malom még nem sok, mert igen sok buza megy ki nyers állapotban; van eddig 200 gőz-, 10,000 patak-, 8000 száraz-, 5000 szél- és hajómalom, gyártmányunk e téren kitünő, mondhatjuk világhírű, mert a magyar liszt még Chinában és Japánban is megfordul; 1869-ben csupán kivitelünk lisztből 4 millió mázsára volt.

A fonó- és szövőiparból első helyen a gyapjuterelés említendő; közel fél millió mázsára gyapjút termelünk, sajnos, hogy ezt fel nem dolgozzuk, s nem annyira a tökély, mint vállalkozó szellem hiányából, e célra gyáraink nincsenek — a gácsi posztógyár pedig hazai anyagból készített kitünő kelméjével a világhírű brünni gyárakkal versenyez, a példa tehát ragadhatott volna. Len- és kenderiparunk szinte igen elhanyagolt, most kezd egy kis életjellet adni, s daczára annak, hogy a len- és kendertermelés létfeltételei hazánkban sok vidéken megvannak, csak Szepes- és Bácsmege mutat ered-

ményt. A szür-, posztó- és pokrócz-gyártás meglehetősen.

Olajgyártásunkkal is olyformán vagyunk, mint a gyapjuval, inkább eladjuk a repezét nyers terményül, mintsem olajgyárakat állítanánk, a midőn a repezé-pogácsa takarmányul megmaradna; gyártunk évenként tén 80,000 mázsára olajat, ezentel a repezé-kivitelünk 5—600,000 mérő.

A dohánytermelés- és szivargyártással hogyan állunk, azt mindenki tudja; a bőripar emelkedik, a felvidék s Erdély e téren nemcsak kézmű, de gyári haladást jelez, Pesten pedig európai hírű bőrgyárunk van.

Megemlítendő még kis mértékben üzött iparvállalataink közül a keményítő-, eczet- és borkőgyártás, mindegyik azonban oly kis mértékben üzetik, hogy virágzó iparágá alig fog fejlődhetni.

Hogy az iparral foglalkozás nem tartozik kedvező életmódunkhoz, azt mutatják a népesség iparral foglalkozó részének csekély viszonyai, így Pestmege volna szent István koronájának legiparosabb megyéje, s itt is csak 13% foglalkozik iparral, Brassó vidékén 10%, Pozsony, Aranyosszék, Szepes, Abauj, Győr és Mosony 8% — a többi mind kisebb, Fejérmegyében a népességnek már csak 6.3% iparos, általában az országban pedig csak minden 20-ik ember iparos.

A városokban természetesen jobban összetömörül az ipar- és kereskedéssel foglalkozó lakosság, (megjegyzendő, hogy fentebb is az ipar és kereskedés együtt számított) legiparosabb városunk Temesvár 33.6%, utána jön Kassa 32%, Kezdi-Vásárhely 28%, Pest 27%, Székesfejérvár már csak 17%.

Nagyobb mezővárosaink, melyek külön törvényhatóságot nem képeznek, szinte nevezetes iparosvállalattal bírnak, így Nagy-Kanizsa lakosságának 23% foglalkozik ipar- s kereskedéssel, Veszprém 20%, Miskolcz 20%, Pápa 19%, Baja 18%.

Az ipar legszámosabb ágát nálunk még kézművesek gyakorolják, ennek hátrányai s „mester”eink elmaradottságáról a könyvben egy terjedelmes és kitünő cikks szól, melynek tanulmányozására minden érdekeltek jó lelkiismerettel utalok, és végső adatul jegyezzük meg magunknak, hogy Belgium nincs akkora, mint hazánk 3 legnagyobb megyéje, de a gabonatermelést és liszt ipart kivéve, minden itt elősorolt iparterményekkel felettünk nevezetes előnyben van.

Kiss László.

(Vége következik.)

Árva ügy

Novák Kálmán polgármesternek mint az árvaház bizottság elnökének, az ujonnan építendő árvaház tárgyában, a városi árvaházi bizottsághoz benyújtott előterjesztése.

Tekintetes bizottság! Folyó évi május hó 22-én tartott bizottsági ülés határozata által utasítva lettem, miszerint a tervezett árvaház építésének mielőbbi megkezdése tekintetéből, az árvaház alapszabályait és szervezési tervét munkáljam ki, s azt ugyanazon bizottsági ülésből kirendelt szűkebb körű bizottságnak megvitatás s megállapítás végett mutassam be; mielőbb képest van szerencsém ezennel az általam kimunkált alapszabályokat % alatt ide mellékelve tiszteletteljesen bemutatni*).

*) Az alapszabályokat szinte közölni fogjuk. Szerk.

A város közönsége t. i. árváit, az árvaházi gyámoltás- s ápolásban csak bizonyos korig részesíthetvén, s ezentel az árvák önerejükre lévén utalva, szerény felfogásom szerint az árvaház rendeltetése s célja közvetlenül más nem lehet mint az, hogy a szülői oltalomtól megfosztott gyermekeket kebelébe felkarolván, azokat rendszeres neveltetés s gyakorlati kiképzetés által már zsenge korokban élet s keresetképesekké tegye, vagyis: hogy oda működjek: miszerint az árvák akkor, midőn az intézetet elhagyni kénytelenítetnek, a legszükségesebb alapismeretekkel bírván, további fenntartásukról s élelmükéről önmagok gondoskodni képesek legyenek.

A czélszerű és gondos neveltetés tehát azon sarkpont, melyre az intézet összes törekvése s tevékenységének hatni s irányulni kell; — és pedig akként, hogy az árvák ne csak a szükséges elemi ismeretekben nyerjenek kellő oktatást s kiképzetetést, hanem hogy egyszersmind jövőbeli életpályájukra előkészítetvén, vallásos és erkölcsös életmódra serkentessenek, munkásság és szorgalomra szoktattassanak; — e részben pedig habár lehetséges sőt kívánatos is, hogy az árvák az elemi oktatást s kiképzetetést rendes nyilvános iskolákban nyerjék, maga a rendszeres neveltetés azonban csakis az intézetben belől folytonos szigorú felügyelet, és tapintatos vezérlés által éretthetnek el, s magának az árvaháznak közvetlen lelkiismeretes feladata.

Ha már most gondos figyelembe vesszük az árvaházat azon szerkezetében, miként azt az 1871. évi december 27-iki árvaházi ülés tervezte, t. i. hogy az árvaház építtetésére s belső felszerelésére összesen 6000 frt. fordítatván, az 12—16 árvára berendezve Hoffmann képviselő ur által adományozott telken építtessék; még pedig akként, hogy a telek utca felőli részén 2 nagyobb s 2 kisebb szoba, az árvák s felügyelők számára emeltetvén, még külön 1 nagyobb konyha, éléskamra s pinzse is építtessék; az intézetnek ily primitív szerkezete mellett, eltekintve attól, hogy a városnak az utolsó hivatalos összejárás szerint 63 vagyontalan árvája lévén, miután az árvaházba csak 12—16 árva fog felvétetni, — az árvaházba felveendő s a tetteg létező vagyontalan árvák száma között kellő arány nincsen, eltekintve továbbá attól, hogy maga az adományozott s kijelölt telek igen fontos okoknál fogva, miként azt a f. é. jul. hó 1-ső napján tartott közgyűlés alkalmával előterjesztés szerencsém volt, az árvaház építtetésére nem alkalmas; de ezenfelül ezen telek szűk térfogatánál fogva, mely az intézetnek jövőbeni terjedését gátolja, — a tulajdonos által az épületben magánhasználatul fenntartott magtár, fészer s szabad átjárás, — ugy mély fekvésénél fogva is, mely az alantabb helyiségeket igen nedves s egészségtelenné, az építkezést pedig felette költségessé tenné, ezen telket az árvaház helyiségéül ajánlatossá épen nem teszik, — mindezekről mondom eltekintve, mindenki könnyen meggyőződhetik, hogy az intézet tervezett alakjában, a helyiségek czélszerűtlensége s elégtelensége miatt, a kitűzött cél elérésére nem alkalmas; sőt a rendszeres neveltetés lehetőségét is magából teljesen kizárván, a tervezett árvaházat egyszereu árvatár intézette süllyesztendő, — mert jelesen 1-ór habár az intézetbeli növendékek az elemi oktatás miatt naponta rendes nyilvános iskolába járattatának is, minthogy mégis mindazon időt, melyben az iskoláktól szabadok, a kellő rend s fegyelem fenntarthatása tekintetéből az intézetben tölteni kénytelenítetnek, a rendszeres neveltetés csakis ugy lehetséges, ha a különemű árvák egymástól elválasztatván s elkülönítetvén, mindegyik osztály mindazon helyiségekkel látatik el, melyeket a különféle napi foglalatosságok igényelnek, ekként nem elégséges, hogy az árvák hálóteremmel bírnak, hanem kell, hogy a tanulás s munkára, továbbá a közös étkezés s egyéb napi foglalatosságokra is, kellő figyelem fordítassék; s e részben különös figyelmet érdemelnek a felszerült leány növendékek,

kik az elemi oktatás befejeztével, az intézetből kilépés előtt, női munkákban czélszerűen csakis az intézetben nyerhetnek kiképzést, — ha már most az intézet akként szerveztetnék, miként az a tervezetbe foglalva van, t. i. hogy 8 árva egyetlen egy szobába szorítottassék; eltekintve attól, hogy ily állapot az árvák egészségére igen kártékony s az erkölcsösségre is igen veszélyes lehet, — de miután ekként ezen egy lakszoba 8 ágy-szekrény s egyéb butorneműekkel teljesen megtöltve s tömve leendő, az különösen a téli időszakban az árvák szabad mozgására, tanulás s egyéb közös foglalkozásokra elegendő tért nem szolgáltat; — mi által is az intézet lényegét képező rend s pontosság kizárva lévén, a rendszeres nevelést teljesen lehetetlenné tenné; — de

2-or ily intézet czélszerű vezérlete, s a rendszeres nevelés csak is képzett szakfőnökre bízathatván, miután józanul gondolni sem lehet, hogy egy képzett, a nevelésben jártas szakfőnök magát arra elkövetse, hogy ily szűk — börtönszerű helyiségekbe magát 12—16 kisdéd gyermek közé számkivesse; — az intézet vezetése még azon esetre is, ha az árvaház e helyen, s a tervezett alakban felállítatnék, valamely az ügyhöz nem értő, kellőképp nem képzett egyénre lenne bízandó, ki képes volna talán az intézet gazdaságát vezetni, sőt abban a felügyeletet is gyakorolni, de az intézet szellemi vezérletére s az árvák nevelésére egyáltalán nem lenne hivatva, — minélfogva is a rendszeres nevelés és az intézet kellő vezérlete is azt igénylik, hogy az intézet szellemi vezetője a gondnok, magában az intézetben nyerjen czélszerű elhelyeztetést;

3-or habár az intézetben a könnyebb munkákat az árvák magok kötelesek végezni, hogy ekként munkásság- s szorgalomra szoktassanak, de ha mégis őket a tanulástól végkép elvonni, vagy erejükön fölül terhelni nem akarnánk, kell hogy a nehezebb s durvább munkákra kellő számú cselédség alkalmaztassék, mely szinte az intézetben elhelyezendő; — végre

4 er valamint a testi épség s erőtjes fejlődés azt igénylik, hogy legyen az intézet helyiségei körül elég szabad tér, melyen az árvák szünőrájokban játékokat játszhatnak, — úgy ellenben gondoskodni kell arról is, hogy egy vagy több árva megbetegedése esetére, ezek a többiekkel elkülöníthetők s gondos ápolás alá helyeztethessék.

Minthogy pedig mindezekből kitűnik, hogy az árvaház akként mint az a m. 1871. évi december 27-én tartott bizottsági ülés határozata által tervezve lett, jóllehet annak felállítása s fenntartása a várostól nem csekély áldozatokat igényelne, sem az építkezési hely, sem pedig annak belső elrendezése tekintetéből a kifizető cél s rendeltetésének meg nem felel, —

mielőtt a tettes bizottság az általam bemutatott alapszabályok megvitatása s megállapításába bocsátkoznék, alázatos nézetem szerint azon kérdés lenne megvitatandó s eldöntendő: vajjon nem létezik-e más jobb mód, melylyel az elhagyatott árvák sorsán ok-szerűbben lehetne segíteni; — jelesen nem volna-e czélszerűebb

a) az árvákat készpénzbeli fizetés mellett, már más idegen helyen felállított intézetekbe elhelyezni, vagy b) nevelésüket a gyámhatóság — illetőleg közgyám felügyelete alatt, ugyancsak mérsékelt készpénzbeli fizetés mellett, helyben egyes tisztesebb családok gondjaira bízni.

Mindkét ajánlott módozat mellett ugyan hathatós érvek s indokok hozhatnók fel, mert miglen az első módozat mellett az szől, hogy az árvák csekély áldozat mellett tökéletes intézeti nevelés és kiképzésben részesíthetők, s hogy több intézet közül, az árvák különféle hajlamai szerint, mindig a legalkalmasabb a külön egyéniségeknek leginkább megfelelő intézet szemelteszhetik ki; — addig a második módozatot az teszi ajánlatossá, hogy az árvák már zsenge korukban egyes családok körébe felvétetvén, és ezekben nevelkedvén, utóbb ugyanezen családok rendes tagjaivá válnak, miáltal is (mi különösen a leány árvákra nézve bir nagy jelentőséggel) az árvák jövőbeli sorsukról már eleve gondoskodva van, azon időre nézve is, mikor különben az intézetet elhagyni és maguknak önálló életpályát keresni s alapítani kénytelenítenek, ha azonban mégis a tettes bizottság inkább hajlandó lenne nézetével egy itt helyben önállólag szervezendő árvaház felállításához járulni, azon esetre bátor vagyok a tettes bizottság figyelmét oda vezérteni; miszerint az árvaház szerény nézetem szerint legczélszerűbben azon helyen lenne felállítandó, mely a tettes városi közgyűlés 2% alá mellékelt határozatával még mult 1868. évi október 19-én ugyanezen nemes czélra adományoztatott; mert nemcsak hogy a ns. város e helyen magára újabb terhes kötelezettségeket nem vállalna, hanem ezenfelül, miként az ide 3% alá mellékelt vázlatból meggyőződni méltóztatik, ezen épület, mely azelőtt is már nevelőház gyanánt használtatott s így igen kevés átalakítási költséget is igényelne, mind belső elrendezése, mind pedig környezete által az árvaház minden kellekei s igényeinek teljes mértékben megfelel; a mennyeiben t. i. belsőleg ezen épületben nemcsak a férfi- és leányárvák teljesen elkülöníthetők és mindkét nembeli árvák részére külön eléggé tágas és alkalmas háló- s munkatermek, egy öltözőkőds s felügyelői szobák rendeztethetők, hanem ezenfelül még elég tér maradna, a gondnoki lakás, közös étterem, betegszoba, cselédszoba, főz- és mosókonyha, ugy élelem- s ruhatár elhelyezésére is; külsőleg pedig a

jó kuttal ellátott tágas udvar, valamint az épületet környező kert, mint az intézet tükélyét kiegészítő jeles tulajdonaikepen jelenkeznek.

Igaz ugyan, hogy az intézet ily alakban felállítására nagyobb költségeket igényelne, de ezen költségek nem oly nagyok, hogy tekintve a nemes czélt azoktól visszariadni kellene, mert miglen egyrészt az intézet vagyonosabb árvák számára is berendezhető volna, s így ezek évi járulékaiból a fenntartási költségek egy része visszatérülne, másrészt az ide 4% alá csatolt tervezet szerint, a pesti evangelicus árvaház mintájára, itt is alakulhatna társulat, mely nemes czéljával az árvaház fenntartását tűzné ki; ezenfelül az intézet fenntartására a meglévő tőkék kamatai fordítottván, a hiány az árvatári hatódból lenne mindaddig pótolandó, miglen ezen intézet a befizetett tagdíjak, és saját megtakarításaiból annyi tőkét gyűjteni képes volna — mennyi az intézet fenntartására szükségeltetik.

Minthogy pedig benső meggyőződésem az, hogy a tettes bizottság fontos megbízatásának csak úgy fog megfelelni, ha az árvaház ügyét teljesen elfogulatlanul, s a multakrai tekintet nélkül fogja újabb s beható tárgyalása alá venni, — bátor vagyok ezennel ez ügybeni alázatos előterjesztésemet a tek. bizottságny becses figyelmébe ajánlani. — Tisztelettel maradván a tekintetes bizottságnyak alázatos szolgálója *Novák Kálmán*, polgármester, mint a kiküldött árvaházi bizottságny elnöke.

V á r o s i.

Aug. 5. és 6-án tartott városi közgyűlés méltóság Zuber József városi főispán elnöklété alatt 1/10 óra-
kor kezdetét vevén, a napirend tárgyalása előtt a jövő közgyűlés határnapjával szeptember 2-ka tüzettett ki.

Tárgyalatott a pénzügyi szakosztály véleménye, az adóvéghajtók díjazására szükséges költségek fedezésére, melyben javaslatba hozatik, miként a törvény értelmében, a hátrálékosok minden adóforint után 2 krt fizessenek. A javaslat a bizottsági gyűlés által elfogadtatott, melynek életbeléptetése falragaszok és dobolás által közhírré teendő.

A városi tanácshoz benyújtott kérvénye az adófoglalmazóknak fizetéseik fölemelése tárgyában, pártólól terjesztetett a bizottsági gyűléshez a tanács által, mely el is fogadtatott oly módon, hogy az évnegyedenként bejövő késedelmi összeg arányához emeltetik föl utólagosan.

A fogyasztási adóbizottságny abbeli végzése, hogy öt ügynökének fizetését 400 frtról 500 ra emelte, be-terjesztetett a tanácshoz, mit a tanács pártólól terjesztetett a bizottsági gyűléshez. Itt hosszabb vita fejlett ki, melyben résztvettek: Peidl, a fölemelés ellen szólt,

TÁRCZA.

A nőkérdés hazánkban.

— Levelek egy nőhöz. —

III.

(Folytatás).

Bármily szomoruan s leverőleg hangozzék is, lehetetlen nem ismételnem, hogy napjainkban a nők ama milliói előtt, kik anyagi körülményeik következtében nem részesülhetnek a nevelés áldásaiban, s kik ennél-fogva az államtól s a társadalomtól várnák, sőt jogosan követelhetnék is, hogy bevezetessenek a művelődés egyedül boldogító igéretföldére, folytonosan két borzasztó örvény tátong: a nyomor és súlyedés örvénye. A melyik megmenekült az egyikől, elnyeli a másik, sőt legtöbbször, mintha mindegyiket két rokon szörny laktá, irtózatossággal veszik át egymástól áldozataikat.

Bizonyára emlékszik még kedves barátnőm! Victor Hugo nagyszerű regényére, a „Nyomorultak“-ra, mely lehet a kritikusok szerint rossz regény, de melynek lánglelkű írója egy maga hangoztatta abban azt a fájdalmas, megdöbbentő jankiáltást, mely naponként milliók ajkain ismétlődik, melyet jól hallunk mindnyájan s melynek elfojtására alig rendelkezünk egyéb eszközzel mint kényszerdologházzal és börtönnel. — Fog emlékezni ön e regény egyik legszomorubb, legszánandóbb alakjára, Fantine-ra is, kinek lehettek bűnei, melyekért a mindenség bírálja van hivatva büntetést kiszabni, de melyeket ember emberen soha sincs jogosítva megtorolni. E szerencsétlen nő hü képe a mai nőnek, kitől a társadalom mindent megvont s kitől mégis mindent kíván, kit — ha nem is egyenesen s közvetlenül — nyomorba, a bűn szülőanyjának karjai közé taszított, s kitől mégis erényt követel, kinek soha sem nyújtott vezető, támogató kart s kit mégis — mikor elbukott — legelőször önmaga csap arczul.

Ne tartson tulzónak kedves barátnőm! mikor ily képek esetelésétől sem tudom megtartóztatni magamat. A baj orvoslására semmi sem utálja jobban az embert, mint ha igyekszik megismerkedni az eredményekkel is, melyeknek magvát az magában hordja.

Pedig a miről én beszélek, az mély gyökeret vert s nagy mérvben elharapózott társadalmi baj, melynek orvoslására hivatva van mindenki, kinek lelkét neme-

sebb vágyak lakják s melynek orvoslását sürgőlni kötelessége mindenkinek, ki nem elégszik meg azzal, hogy embernek született, hanem érzi s érti is, mit tesz embernek lenni.

Én most, előrebocsátva ezeket, talán könnyebben megérthetővé tudom tenni magamat, ha néhány sorban arról beszélek, mit levelem elején már érintettem is, hogy t. i. ugy az állam, mint a társadalom részéről nemcsak jogtalan, nemcsak természetellenes, de ok-szerűtlen eljárás az, mikor a nők szellemi képességeit részben ignorálja, részben korlátok közé szorítja, részben pedig határozottan elnyomja.

Az államnak, valamint a társadalomnak ma már legfőbb követelménye iránjukban az, hogy munkát vár tőlünk, mert munka tartja fenn ugy az egyes egyént, mint azok összeségét, nevezük azt államnak, társadalomnak vagy emberiségnek. — Okszerű-e tehát télen-ségre kárhoztatni az emberiségnek egy nagy részét, mely munkálni képes, munkálni akar? Okszerű-e tehát a nők kezéből kiragadni a munkát, melynél biztosabb talizmán a bűn és nyomor ellen halandó kezébe nem adatott? Okszerű-e tehát elszibbasztva, lekötve tartani azt a millió és millió kart, lenézés vagy fel sem vevés leplelve takarni el azt a számtalan ép, tiszta, fogékony elmét, melyre az összes emberiségnek még bizony eléggé szüksége volna? Okszerű-e tehát tudatlanságban hagyni az anyát, kitől munkás sarjakat vár az emberiség, vagy a leányt, kinek egykor hivatása leszen beültetni a boldogságot, a törekvés és munka ez édes gyermekét, a családi élet minden kis zugába?

Nem, és százszor nem!

És vajjon az állam ezt nem képes belátni? Igen, belátja. Menjen el kedves barátnőm a börtönök sötét oduiba, vagy a fegyházak rideg falai közé s ott meg fogja látni, hogy a nőt senki sem gátolja a hajlamához s tehetségéhez mért munkában, sőt ha nem akarna dolgozni, kényszerítik. Látssa kedves barátnőm! itt azután teljesen élvezik a nők is az egyenjogúságot velünk, férfakkal, mert a felügyelő szigora csak ugy munkára kényszeríti őket, mint minket. A mit tehát eddig-gelék mint jogfosztást láttunk a társadalomban, az joggá válik a börtönben! Szomorú diadala a jognak!

És itt talán be is zárhatnám leveletem, ha egy kis történet nem jutna eszembe, melyet már csak azért sem hallgathatok el, mert azt képelem, hogy a nélkül nem birna kellő befejezéssel az, mit eddigelé általánosságban irtam önnek.

Egy jó barátom, kivel gyakran vitakoztunk oly dolgok fölött, melyek az emberiség legközvetlenebb érdekeivel teljesen azonosak, mindig kisebb-nagyobb ingerültségbe jött, valahányszor azzal álltam elő, hogy

miután ekkor én mindig legnagyobb készséggel vitáztam oly témákról, melyek iránt ő határozott elöszere-ttel viseltetett, azért elvárnám tőle, hogy ő is hasonló ügyszeretettel fogjon hozzá az én egyik ked-vencz-tárgyam fejtegetéséhez t. i. a nőkérdéséhez.

Ő csekély jelentőségűnek tartotta e kérdés oly alakban, a mint azt sokan a nagyon conservativok közül felfogták, és ábrándszerűnek ugy, a mint én beszéltem róla, s örökös unszolásom annyira fokozta ingerültségét, hogy ünnepelesen kijelentette, misze-rint e tárgyról többé hallani sem akar.

„Ne a nők munkakérdésétől tedd te függővé a száz és száz társadalmi baj orvoslását, hanem a nép-nevelés általánosításától!“ Ez volt örökös refrainje.

Egy délután szokatlanul rossz hangulatban nyitott be hozzám. El volt keseredve minden iránt s megható fájdalommal kelt ki a társadalmi romlottság és nyo-mor ellen.

„Mig más parányi nemzetek — mondá — „boldo-gan élvezik a szellemi és anyagi gazdagság ezernemű kincseit, addig mi napról-napra fogyunk szellemileg ugy, mint anyagilag. Nálunk ürül a zseb, ürül a fej s nem telik egyéb, csak a szegedi vár. Nos nőboldo-gító barátom, elő azzal a nőkérdéssel s azután teremts vele nálunk egy kis jobb világot!“

Erre természetesen hangosan kaczagott, én pedig azt feleltem:

„Bizony barátom te még szép szímben látod a vilá-got, mert nemcsak a szegedi vár telik napról-napra jobban, hanem telnek a többi börtönök, telnek a kör-házak, telnek a bűnnek, az eljajlásodának államilag szabadalmazott fészkei s telnének — ha ugyan ilyesm-i volna nálunk — a lelenczházak is. Hanem én azt mon-dom neked, hogy ha az akarjátok, hogy a börtönök kiürüljenek, a nyomor és bűn fészkei lakatlanul pusztuljanak el s a tervezett lelenczház helyett gazdag tel-pek, virágzó gyárak emelkedjenek; ha azt akarjátok, hogy azok a humanisticus törekvések, melyek agyafogókat és sziveteket folytonosan foglalkoztatják, áldásthözök legyenek az emberiség millióira: ugy ne legyenek ingerültek mások meggyőződésével szemben, s mikor általánossá teszték a népnevelést — hogy hasz-talanul és félszegen ne cselekedjete — adjatok munkát a nőknek!“

Barátom mély hallgatása nekem elég volt. Annyira már méltatta szavaimat, hogy gondol-kodjék fölöttük.

Ennél több méltatást nem kérek öntől sem kedves barátnőm!

Isten önnel!

U.